ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊՐԵԶՈՒՄՊՑԻԱՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 7

Ռոզա Աբաջյան

«ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՍԵՐՆԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՄՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՔ 52

Սոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 77

Սոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՌՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՍԱԿ.....122

Եվա Սաղոյան

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ 137

Ռուբինա Պետրոսյան

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՑԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ) 153

Սամինե Պետրոսյան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ 178

Աշխեն Սողոմոնյան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ 192

Էդգար Կարապետյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՌՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՑԸ ՀՀ-ՈՒՄ 210

Նունե Հայրապետյան

ՄԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....222

Լիանա Եդիգարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՍ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....233

Ռոզա Աբրահամյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԱԶԱՏԱԶՐԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....247

Սրբուհի Գալյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԻԺՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....259

Տիգրան Ղազարյան

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....269

Անի Դանիելյան

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....293

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....310

Անի Չիլինգարյան

ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ.....327

Լիլիթ Պետրոսյան

«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....340

Անի Միքայելյան

ԸՆԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....354

Տիգրան Դաղունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԼՈԲԱԼԻԶԱՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ 405

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Արմինե Դանիելյան[1]

Պետության պատասխանատվության տեսության հիմնադրույթները ժամանակակից իրավագիտության մեջ ընկալվում են որպես սկզբնաղբյուր՝ հանրային իշխանության կողմից պատճառված վնասի հատուցման արդի ինստիտուտի ձևավորման համար: Ինչպես Ռ. Իերինգի ուսմունքը՝ պետության ինքնասահմանափակման մասին[2], այնպես էլ Գ. Ելինեկի տեսակետը՝ պետության՝ սեփական իրավունքով սահմանափակված լինելու և սահմանադրական կարգավորումների ձգտելու մասին, ըստ որոնց՝ պետական իշխանության սահմանագիծը որոշվելու է ոչ միայն և ոչ այնքան պետության կամահայտնության նորմավորման միջոցով, այլև առավելապես անհատի իրավունքների երաշխավորված անխախտելիությունը ճանաչելով, իրենց արտացոլումն են գտնում պետության պատասխանատվության ժամանակակից տեսության մեջ[3]:

Արցախի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ հոդվածը հռչակում է, որ Արցախի Հանարպետությունում մարդը բարձրագույն արժեք է: Մարդու անօտարելի արժանապատվությունն իր իրավունքների և ազատությունների անքակտելի հիմքն է[4]: Նույն հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների հարգումը և պաշտպանությունը հանրային իշխանության պարտականություններն են:

Վերոգրյալ սահմանադրական նորմը պետության առաջնահերթ խնդիրն է համարում մարդու հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը, որի լուծումն առավելապես

---

[1] ԱրՊՀ իրավունքի ամբիոնի հայցորդ, գիտական ղեկավար՝ ի. գ. դ., պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան:

[2] Տե՛ս **Ihering R.** von. Zweck im Recht. Erster Band. Leipzig: Verlag von Breitkopf & Haertel, 1877, հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://archive.org/details/ derzweckimrecht04jhergoog/page/n197:

[3] Տե՛ս **Еллинек Г.**, Общее учение о государстве, СПб., Юридический центр Пресс, 2004, էջ 359:

[4] Տե՛ս ԼՂՀՊՏ 2017.02.28/04 (318):

կարևորվում է այն դեպքում, երբ մարդու իրավունքները խախտվել են հանրային իշխանության մարմինների կամ դրանց պաշտոնատար անձանց անօրինական գործողությունների կամ անգործության հետևանքով:

Արցախի Հանրապետության՝ որպես իրավական պետության գլխավոր խնդիրներից մեկը պետք է լինի հենց պետական մարմինների գործողությունների հետևանքով անձանց խախտված իրավունքների վերականգնումը և հասցված վնասների հատուցումը: Սահմանադրական բարեփոխումների հետևանքով Սահմանադրության 62-րդ հոդվածով ամրագրվեց, որ յուրաքանչյուր ոք ունի պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց ոչ իրավաչափ գործողություններով կամ անգործությամբ, իսկ օրենքով սահմանված դեպքերում՝ նաև իրավաչափ վարչարարությամբ պատճառված վնասի փոխհատուցման իրավունք:

Միաժամանակ անհրաժեշտ է նշել, որ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման ինստիտուտի լիարժեք կիրառման համար անհրաժեշտ են համապատասխան օրենսդրական կարգավորումներ:

Նշված ոլորտի ուսումնասիրության շրջանակներում հետազոտության համալիրությունն ապահովելու նկատառումով հարկ է անդրադառնալ հետևյալ հարցադրումներին:

1. Ինչպիսի՞ն է պետության կամ համայնքի կողմից պատճառված վնասի հատուցման ոլորտում ծագող հարաբերությունների ընդհանուր բնութագիրը: Խորհրդային շրջանում պետության կողմից պատճառված վնասի համար նախատեսված պատասխանատվության հարցերը հետազոտողներից ոմանք այն տեսակետին էին, որ ցանկացած հակաիրավական գույքային վնասի պատճառում հանգեցնում է քաղաքացիաիրավական պատասխանատվության՝ անկախ նրանից, թե ինչ բնույթ ունի իրավախախտումը, իրավունքի որ ճյուղի նորմով է սահմանված այդպիսի գործողության կատարման արգելքը, որով պատճառվել է գույքային վնասը[1]:

---

[1] Տե՛ս, օրինակ, **Братусь С.Н.**, Юридическая ответственность и законность. Очерк теории, М., Юридическая литература, 1976, էջ 148, **Рахмилович В.А.**, О противоправности как основании гражданско-правовой ответственности // Советское государство и право, 1964, № 3, էջ 55:

Պետության կամ համայնքի կողմից պատճառված վնասի հատուցման հարաբերությունների բնույթի վերաբերյալ ներկայումս տեսական գրականության մեջ մեկ միասնական մոտեցում դեռևս չի ձևավորվել: Օրինակ՝ Օ. Վ. Միխայլենկոն քննադատել է հատուցման հանրային իրավական մոտեցումը, ըստ որի՝ պատճառված վնասի հատուցման հարաբերությունների իրավաբանական բնույթը որոշվում է ըստ վնասի պատճառման բնագավառի, և հիմնավորել է հետազոտվող հարաբերությունների միանշանակ մասնավոր իրավական (քաղաքացիաիրավական) պատկանելիությունը՝ հերքելով հանրային շահերի խախտումը և նորմատիվ կարգավորման կարգը որպես հարաբերությունների իրավական բնույթի որոշիչ չափանիշներ դիտարկելը[1]:

Յու. Ն. Անդրեևը ընդգծել է «հանրային իշխանության իրականացման բնագավառում պետական և մունիցիպալ մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց կողմից վնասի պատճառման համար»[2] քաղաքացիաիրավական պատասխանատվություն սահմանելու անհրաժեշտությունը: Իսկ որոշ հեղինակներ նշում են, որ ցիվիլիստական կառույցների բացարձականացումը օրինաստեղծ և իրավակիրառ պրակտիկայում դիմազրկում է պետության ոչ իրավաչափ գործողությունների հանրային բնույթը: Վերջիններս առաջարկում են տարանջատել վնասի հատուցման իրավական ռեժիմները՝ ըստ այն պատճառելու հիմքերի: Այսպես՝ պետության կողմից իր պայմանագրային պարտավորությունների չկատարումը կամ ոչ պատշաճ կատարումը մասնավոր-իրավական ռեժիմի հիմք է, իսկ անօրինական հանրային գործողությունների կատարումը՝ հանրային-իրավականի[3]:

---

[1] Տե՛ս **Михайленко О.В.**, Имущественная ответственность за вред, причиненный осуществлением публичной власти: теоретические аспекты и проблемы ее реализации на практике, М., «Волтерс Клувер», 2007, էջ 38:

[2] Տե՛ս **Андреев Ю.Н.**, Ответственность государства за причинение вреда: цивилистические аспекты, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2013, էջ 4:

[3] Տե՛ս **Городилова И.А., Соколова Т.Т.**, Возмещение вреда, причиненного гражданину государством: институт публичного права или частноправовая монополия? // Российский юридический журнал, 2016, № 1, էջ115–122:

Պետության (համայնքի) կառավարչական գործունեության հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման վերաբերյալ գիտական բանավեճը շարունակվում է երկու հակասական ճյուղային մոտեցումների պատճառով, որոնք արտահայտված են երկու հիմնարար կանխավարկածների հարթությամբ՝ գլխավոր դելիկտի կանխավարկածի, որը բնորոշ է քաղաքացիական իրավունքին, և հանրային վարչակարգի գործողությունների (որոշումների) իրավաչափության կանխավարկածի, որն արտացոլում է վարչական իրավունքի յուրահատկությունը: Հիմնական հակասությունը, որն էական նշանակություն ունի հատուցման ինստիտուտի համար, այն է, որ առաջին դեպքում վնասը ենթակա է հատուցման, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենքով, իսկ երկրորդ դեպքում վնասը ենթակա է հատուցման օրենքով նախատեսված դեպքում: Դրա հետ մեկտեղ գլխավոր դելիկտի բանաձևը ենթադրում է, որ ցանկացած վնաս հակաիրավական և մեղավորությամբ պատճառված է, եթե այլ բան չի ապացուցվել: Իսկ հանրային-իրավական կարգավորման կանխավարկածը հիմնականում պահանջում է ապացուցել իրավասու սուբյեկտի այն գործողությունների հակաիրավական և մեղավոր լինելը, որոնցով վնաս է պատճառվել[1]:

Արցախի Հանրապետությունում վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման հարաբերությունների կարգավորմանն են նվիրված ԼՂՀ քաղաքացիական օրենսգրքի[2] 18-րդ, 1066-րդ ու 1067-րդ հոդվածները և «Վարչարարության հիմունքների և -վարչական վարույթի մասին» ԱՀ օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք)[3] 7-րդ բաժինն ամբողջությամբ: Այսպիսով՝ Արցախի Հանրապետությունում վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման ինստիտուտը կարգավորվում է և՛ մասնավոր-իրավական (քաղաքացիական), և՛ հանրային-իրավական (վարչական) նորմերով, ինչը տարակարծությունների տեղիք է տալիս:

---

[1] Տե՛ս **И.И.Маскаева**, Проблемы возмещения вреда, причиненного действиями (бездействием) или решениями государственных органов их должностных лиц в рамках административного процесса, «Вестник РУДН», серия юридические науки, 2016 № 4, էջ 128:

[2] Տե՛ս ԼՂՀՊՏ 2016.04.22/04 (295):

[3] Տե՛ս ԼՂՀՊՏ 2015.05.25/09 (276):

Հայրենական իրավաբանական գրականության մեջ և դատական պրակտիկայում այս հարցին արդեն որոշ չափով անդրադարձ եղել է, մասնավորապես ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը հայտնել է հետևյալ դիրքորոշումը. «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն՝ մեկ կողմի՝ մյուսի վարչական կամ այլ իշխանական ենթակայության վրա հիմնված գույքային՝ ներառյալ հարկային, ֆինանսական ու վարչական հարաբերությունների նկատմամբ քաղաքացիական օրենսդրությունը և այլ իրավական ակտերը չեն կիրառվում, եթե այլ բան նախատեսված չէ օրենսդրությամբ»: «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ բաժնի 95-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վարչական մարմինների կողմից իրականացվող վարչարարության հետևանքով անձանց պատճառված վնասը ենթակա է հատուցման՝ նույն բաժնի դրույթներին համապատասխան:

Նշված նորմերի վերլուծությունից հետևում է, որ վարչական մարմնի իրականացրած վարչարարության հետևանքով անձին պատճառված վնասի հատուցման հետ կապված իրավահարաբերությունները կարգավորվում են բացառապես «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ բաժնի նորմերով[1]:

Հետևաբար, մեր կարծիքով, վարչարարությամբ պատճառված վնասին առնչվող հարցերը հիմնականում քաղաքացիաիրավական կարգավորման առարկայի շրջանակներից դուրս են, քանի որ այս պարագայում խոսքը վերաբերում է վարչական մարմնի կողմից իր իրավազոր հանրային իշխանական գործառույթների իրականացմամբ պատճառված վնասի հատուցմանը:

Ամփոփելով վերոնշյալը՝ կարելի է հանգել այն եզրակացության, որ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման հարցում և՛ Հայաստանի Հանրապետությունը, և՛ Արցախի Հանրապետությունը որդեգրել են հանրային-իրավական կարգավորման մոդելը, և դա, մեր կարծիքով, իրավաչափ է: Միաժամանակ գտնում ենք, որ քննարկվող ոլորտում և՛ քաղաքացիաիրավական,

---

[1] Տե՛ս ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի՝ 2010 թվականի հոկտեմբերի 29-ի N ԵՔԴ/0736/02/08 գործով որոշումը:

և՛ հանրային-իրավական կարգավորման մոդելները գոյության իրավունք ունեն, պարզապես հարկ է հստակեցնել, թե դրանցից որը ինչ չափով է առնչվում քննարկվող հարցադրումներին: Այսպես՝ պատճառված վնասի ընթացակարգը, դրա միջոցով կայացվող ակտերի գնահատականը հարկ է դիտարկել բացառապես վարչաիրավական հարթությամբ, մինչդեռ պատճառված վնասի չափի ու հատուցման եղանակներին առնչվող հարաբերությունների կարգավորման հիմքում նպատակահարմար է դնել քաղաքացիաիրավական կարգավորումները:

2. Ո՞վ է վնաս պատճառելու համար պատասխանատու սուբյեկտը: Առաջին հայացքից այս հարցի պատասխանը սպառիչ կերպով տրված է Օրենքի 95-րդ հոդվածով, որից հետևում է, որ ոչ իրավաչափ վարչարարության, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում իրավաչափ վարչարարության հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատվությունը կրում է Արցախի Հանրապետությունը, եթե վարչարարությունն իրականացրել է պետական վարչական մարմինը, այդ թվում՝ տարածքային կառավարման մարմինը կամ համայնքը, եթե վարչարարությունն իրականացնելու է տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից: Ընդ որում՝ առաջին դեպքում վնասի հատուցումը կատարվում է պետական բյուջեի, իսկ երկրորդ դեպքում՝ համապատասխան համայնքի բյուջեի միջոցների հաշվին:

Խնդիրն այն է, որ վարչական վարույթ իրականացնելու անքակտելի բաղադրիչը իշխանական լիազորության առկայությունն է, և այս տեսանկյունից խիստ խոցելի են այն դատողությունները, ըստ որոնց՝ տնտեսական գործունեության ոլորտում պետության միջամտությունը նվազագույնի հասցնելու, ինչպես նաև կոռուպցիոն ռիսկերը բացառելու նկատառումով նպատակահարմար է պետական գործառույթների մի որոշ հատված վերապահել մասնավոր կազմակերպություններին: Այնպիսի պետական գործառույթներ, ինչպիսիք են հավատարմագրումը, որակի ստուգումը և այլն, մասնավոր կազմակերպությունների վերապահելը գործնականում հանգեցրել է մի այնպիսի իրավիճակի, երբ ակնհայտորեն խախտվում է տնտեսական մրցակցության սկզբունքը: Փաստորեն, մրցակցության մեջ գտնվող տնտեսական կազմակերպություններից մեկը անհեռատես պետական քաղաքականության շնորհիվ

մեկ այլ կազմակերպության նկատմամբ ձեռք է բերել իշխանական լիազորություններ[1]:

Հարց է առաջանում նշված կազմակերպությունների կողմից իրենց «իշխանական» լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ՝ գործողության կամ անգործության հետևանքով անձանց պատճառված վնասի հատուցման հարաբերությունների նկատմամբ արդյոք կիրառելի՞ են Օրենքի դրույթները, և պետությունն արդյոք պատասխանատո՞ւ է նման կազմակերպությունների ոչ իրավաչափ գործողության համար:

Օրենսդրության համապատասխան դրույթների վերլուծությունից հետևում է, որ նման կազմակերպությունները, ըստ Օրենքի 3-րդ հոդվածում ամրագրված բնորոշման, վարչական մարմին չեն համարվում, հետևապես վարչարարություն իրականացնել չեն կարող, և, փաստորեն, պետությունը կամ համայնքը նման կազմակերպության ոչ իրավաչափ գործողության համար պատասխանատվություն չի կրում: Այդպիսի կազմակերպությունների կողմից անձին պատճառված վնասի հատուցման հարաբերությունները կարող են կարգավորվել քաղաքացիական իրավունքի նորմերով: Սակայն մասնավոր կազմակերպությունների կողմից «իշխանական» լիազորությունների իրականացման հետևանքով պատճառված վնասների հատուցման եղանակները խիստ սահմանափակված են, մասնավորապես՝ նախկին դրության կամ համարժեք այլ դրության վերականգնման հարցում, այսինքն՝ ռեստիտուցիան այս պարագայում անհնար է, քանի որ մասնավոր անձինք և մասնավոր կազմակերպությունները, որոնք գործում են պետության հանձնարարությամբ կամ իրականացնում են վերջինիս պատվիրակված լիազորությունը, կարող են շատ դեպքերում հատուցել վնասը միայն դրամական միջոցներով:

Այսպիսով՝ անձին պատճառված վնասի հատուցման ինստիտուտը, նախատեսված լինելով ինչպես քաղաքացիական, այնպես էլ վարչական օրենսդրությամբ, էապես իրարից տարբերվող նորմեր է բովանդակում: Վնասի հատուցումը՝ որպես քաղաքացիական պատասխանատվության միջոց, վրա է հասնում իրավախախ-

---

[1] Տե՛ս **Դանիելյան Գ.,** Վարչական վարույթ և դատավարություն (ուսումնական ձեռնարկ), Եր., «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2011, էջ 117:

տում կատարելու դեպքում, իսկ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցում օրենքով սահմանված դեպքերում նախատեսված է նաև իրավաչափ վարչարարության իրականացման համար: Քաղաքացիական պատասխանատվության դեպքում անձը կարող է օգտվել իրավական պաշտպանության բոլոր միջոցներից, մինչդեռ վարչարարության հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման դեպքում իրավունքի պաշտպանության ոչ բոլոր միջոցներն են կիրառելի (տույժ, տուգանք): Այդպիսի դիրքորոշում է հայտնել նաև ՌԴ Սահմանադրական դատարանը[1], ըստ որի՝ նշված հարաբերությունները հիմնականում կարգավորվում են քաղաքացիական օրենսդրությամբ: Քաղաքացիական իրավահարաբերություններում վնասի հատուցման եղանակների որևէ առաջնահերթություն սահմանված չէ, մինչդեռ Օրենքի 98-րդ հոդվածն ամրագրում է վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման եղանակների առաջնահերթություն: Վնասի հատուցման եղանակներից օրենսդիրը առաջնայնությունը վերապահում է վարչարարությամբ առաջացած հետևանքների վերացմանը, և միայն դրա անհնարինության կամ ոչ բավարար լինելու, ինչպես նաև հետևանքների վերացման համար պատճառված գույքային վնասի չափը գերազանցող ծախսերի անհրաժեշտության դեպքում է, որ օրենսդիրը սահմանում է դրամական միջոցներով վնասի հատուցման եղանակին անցնելու հնարավորություն: Եղանակների նկատմամբ այսպիսի ընտրանքային մոտեցումը, ըստ պրոֆեսոր Գ. Դանիելյանի, միանգամայն հիմնավորված է, քանի որ այն նպաստում է կամայականությունների նվազմանը, վարչարարության որակի բարելավմանն ու կոռուպցիոն ռիսկերի բացառմանը, և տվյալ դեպքում ելակետ է ընդունվել այն, որ վարչական մարմինը պետք է զրկված լինի սոսկ դրամական միջոցներով վնասը հատուցելու միջոցով կամայական վարչարարությունը շարունակելու հնարավորությունից[2]:

Վերոգրյալից հետևում է, որ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցմանը, ի տարբերություն քաղաքացիական իրավա-

---

[1] Տե՛ս Определение Конституционного Суда РФ от 09 февраля 2016 г., № 213 - О «По запросу Верховного Суда РФ о проверке конституционности статьи 32.2 Кодекса РФ об административных правонарушениях» // Справочная правовая система Консультант Плюс:

[2] Տե՛ս **Դանիելյան Գ.**, նշված աշխատությունը, էջ 133:

հարաբերություններից բխող վնասի հատուցման, մեր կարծիքով, *բնորոշ է ոչ թե փոխհատուցման, այլ իրավավերականգնող գործառույթ*:

Պետության որոշ իշխանական լիազորությունների պատվիրակումը մասնավոր անձանց չպետք է հանգեցնի նրան, որ այս ճանապարհով պետությունը հնարավորություն ստանա խուսափելու Սահմանադրությամբ ստանձնած իր որոշ, այդ թվում՝ վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման պարտականությունների կատարումից: Ուստի անհրաժեշտ է Օրենքում սահմանել այնպիսի դրույթ, ինչպիսին սահմանված է, օրինակ, Վրաստանի ընդհանուր վարչական օրենսգրքի 208-րդ հոդվածով, ըստ որի, եթե մասնավոր անձը որոշակի գործունեություն է իրականացնում պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի հանձնարարությամբ կամ պատվիրակված լիազորությունների հիման վրա, ապա նման գործունեությամբ պատճառված վնասի համար պատասխանատվություն կրում են պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինները[1]:

Մեր օրենսդրության մեջ նույնաբովանդակ հոդվածի առկայությունը հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ իրականացնելու անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը, իսկ դրանց խախտվելու դեպքում՝ վերականգնումն ու հատուցումը:

Այսպիսով, ամփոփելով վարչարարությամբ պատճառված վնասի հատուցման իրավական հիմքերի բարելավման վերաբերյալ մեր դատողությունները, նպատակահարմար ենք գտնում ընդգծել, որ հարկ է տարբերակել պատասխանատվության հիմքերը՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, թե կոնկրետ ինչ լիազորությամբ է իրականացվել վարչարարությունը՝ տվյալ վարչական մարմնի նախաձեռնությա՞մբ, թե՞ վերադաս մարմնի հանձնարարությամբ: Իհարկե, քննարկվող դեպքում հարկ կլինի համարժեքորեն հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, թե որքանով են

[1] Տե՛ս Законы об административном производстве Азербайджана, Армении и Грузии, GTZ, 2007, էջ 178:

պահպանվել ոչ իրավաչափ հանձնարարության կատարման վերաբերյալ իրավական նորմերը:

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОЗМЕЩЕНИЯ УЩЕРБА, ПРИЧИНЕННОГО АДМИНИСТРАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

Армине Даниелян
Соискатель кафедры права АрГУ

Данная статья посвящена изучению проблемных аспектов компенсации ущерба, возникших в результате действий (бездействия) или решений органов государственного управления и должностных лиц. В статье анализируется система нормативного регулирования этих отношений, выявляется особенность реализации права на возмещение ущерба, причиненного государством в результате его административной деятельности. Особое внимание уделено дискуссионности вопроса о правовой природе регулируемых отношений, проблеме определения нормативной базы компенсации, а также поднимается вопрос об ответственности частных лиц и организаций, которые осуществляют какую-либо деятельность на основании делегирования или поручения органов государственного управления, или местного самоуправления (управления), и которые по своей сути являются властными. По итогам проведенного исследования мы предлагаем внести соответствующие изменения в законодательство, которые позволят закрепить особый порядок ответственности за деятельность подобных лиц и организаций.

ACTUAL PROBLEMS OF COMPENSATION FOR HARM CAUSED BY ADMINISTRATIVE ACTIVITIES

Armine Danielyan
Applicant of the ArSU Chair of Law

This article is devoted to problem aspects of indemnification which resulted from actions (inaction) or decisions of bodies of public administration and their public officials. The author analyzes system of standard regulation of these relations revealing features of realization of the right for compensation of the harm done by the state as a result of its administrative activity. The special attention is paid to debatability of a question of the legal nature of the adjustable relations, a problem of

definition of a standard basis of the indemnification. The article also raises the issue of the responsibility of individuals and organizations that carry out any activity on the basis of delegation or assignment of government bodies or local self-government (administration) and are essentially authoritative. The author makes a proposal to make the corresponding changes in the legislation, which would fix a special procedure for responsibility for the activities of such persons and organizations.

Բանալի բառեր՝ *վարչական պատասխանատվություն, քաղաքացիական պատասխանատվություն, վարչարարությամբ պատճառված վնաս, վնասի հատուցման եղանակ, պատվիրակված լիազորություն:*
Ключевые слова: *административная ответственность, гражданско-правовая ответственность, причиненный администрацией ущерб, способ компенсации, делегированные полномочия.*
Keywords: *administrative liability, civil liability, damage caused by the administration, compensation method, delegated authority.*